

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

Astronomica - Cod. Ettenheim-Münster 165

Moingenat, Johannes

[S.l.], 1623-1624

Prooemivm

[urn:nbn:de:bsz:31-114277](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-114277)

191

Commentarius in vniuersam Geometriam,

PROOEMIUM

Mathematica disciplina circa Quan-
titatem. tam continua, quam discreta occu-
pata non postremus inter reliquas scientias
tenent locum, commendaturque tam ex certitudi-
ne tam euidentiâ suarum demonstrationum
certitudine quidem et subiectiva, quâ illius uere
ita conuincitur ut etiam nemo nisi ualde teme-
rarius et proteruus geometricas potissimum
conclusiones negare aufit, ne dicat in contra-
riâ a hinc sententia, et obiectiva quâ in connec-
tione uerâ terminorum in propositionibus
et apertâ propositionum in syllogismo disposi-
tione consistit; euidentiâ uerô ea ut appre-
hensis uel leuiter isdem terminis clarissima
uere notitia sub mentis obtutu cadat, dicitur
inter scientias, et quidem naturali lumine ac-
quisitas, ut hinc concludat in Theologia quo ad
certitudinem propositionibus a Deo reuelatis in-
herentem, uel habitum primarium quo ad utramque
autem omnium conclusionum assensum dependeat partim
ex certitudine et euidentiâ primariorum, partim

Quanta tam
cont. quod hinc
obtinere pot
flicca.

partim ex evidentia consequentia bona, quia de
 conclusionibus ante certis. Ista nequit nullas,
 quas evidenter beneficio Logica, siue, hoc
 ty, siue utentis cognoscatur ea ex tali vel
 tali principio vero, sequi, p^o m^o de manifeste
 omnes tas Mathematicas quas reliquas scientias
 palmas porrigere habitari principiorum, quoad
 certitudine, et evidentia propter quod
 unus quodque tale et illud magis talis, e a.
 consequentia syllogismi evidens ab principia diu
 de omni et de nullo ad habitum principiorum
 spectantia quod illa magis sunt certa et evidenta
 Geometrica, vero pronunciata seu ap^o ma
 ta. ad qua Geometrica omnes conclusiones
 vel per deductiones ad impossibile vel o^o
 siue derivat numeratur potissimum har
 1^m Omne totum est maius sua parte. Totum
 2^m est aequale omnibus suis partibus simul
 3^m sumptis. Si aequalia aequalibus addantur
 tota erant aequalia et contra si aequa
 4^m lia ab aequalibus auferantur, qua
 remanent verunt aequalia. Si in aequa
 5^m libus aequalia, addantur tota erant
 inaequalia. similiter si inaequalibus au
 6^m ferantur aequalia, qua remanent erant
 inaequalia. Quae eadem, seu uni tertio
 sunt aequalia etiam inter se sunt aequa
 lia. Quae eiusdem sunt duplicia, vel di

media inter se sunt aequalia. Omnes angeli
recti sunt inter se aequales.

Hae uerae apromata in se ipsis sunt mani-
festissimas faciles colligere. o quarta centitu-
dine Geometricis demonstrationibus in gene-
rant, petis in se nonne quae Mathematicis 1. et sibi
concedat posse a quolibet ad quodlibet puncta
duci recta linea, & petat ut quodlibet linea
recta possit alterius producere 3. p. Auctat
ab adversario ut ex quouis puncto ad quod-
libet interuallu sibi lineae describere. sicut
culu. Cateru uo pra foribus Geometrica
diuitia mathematicae prodigies exponatur
uenales par e uerae Mathematicae distribuere in
quantitas parat. f. ab oi ma secretas, et ab
straclas, teinde mixtas, puris uidentur
tm binae, arithmeticae et Geometria spe-
cularia. ~~Arithmetica~~ Arithmetica tradit
in numeris uel absolutis et hinc, integris aut
fractionis uel signatis Algebraicque Geome-
trica uero speculatiua ab Euclide 13 uel
16. Element. libri a Theodoro Tripol. tri-
bus sphaericoru libri p doctrina a Clauio
congesta et calculu trianguloru ab Apollo-
nio Pergenio 4. sectionu conicarum libri,
et deniqz ab Archimede duobus libris de
sphaera et cylindro libellis de quadratura
circulo, et parabola. item de his quae uelut
in aquis de centro grauitatis catechisqz absol.

Musica

Geometria practica

Architectonica
vel domestica
vel militaris

Optica

Orthographica
Heterographica
Cathopica

Anadastica

Statica

Hydrostatica

Cosmographia

Astrologia
natholica

Meteorice

Tranonica

aitur: mixta u. tametsi propemodus sint in fini-
 ta in has tria fere rediguntur classes. Musica
 cuius obiecta mixta e numerus sonorus, vel
 in uoce uia, uel instrumentis consistens, con-
 nepa e, et subalternata Arithmetica: sequitur
 Geometria practica dimetiens altitudines,
 latitudines, profunditates, cui subnectuntur
 abalternata sequetas p: Architectonica, eaq;
 uel domestica uel militaris; altera gene-
 rali nomine dicta Optica, eaq; uel e perspecti-
 ua uel rursus in Orthographica, Stereogra-
 phica, Scenographica, uel Scenographicam
 subdiuidit, uel Casoptica de speculis pla-
 nis, conuexis et concavis, uel Anadastica
 de refractionibus radiorum uisualium. 3^a Geo-
 metria coha uel Statica, eaq; uel Elementa-
 ris uel machinatrix, de machinationibus,
 uel mechanica, de centro grauitatis Cor-
 poru' inueniendo, de ponderibus, de Libra
 uel Trochlea, Cuneis uel Hydrostatica agens
 de ijs que uehuntur in aquis. Restat postremo
 Cosmographia ultima, quae ut Cosmographia scientia p se
 n' subalternata cuius partes sunt Astrologia
 Iudiciaria, et Genethliaca, et Meteorica, p
 sona: Astronomia agens de caloru' et Planeta-
 ru' cursu, quae exprimit in Instrumentis, globo
 uel deliciae caelesti uel Astrolabio, haec astronomia
 uel e obseruatio qualis e pranometria, sive
 Meteoroscopica, uel supputatio, qualis e theoria

et calculus motus Planetarum⁴ q³ ael Geomet-
 ricus per sinus et Tangentes, s^uel per tabu-
 las astronomicas istis adrangit computas⁵ computus
 ecclesiasticus, sive anni civilis, temporumq⁶
 cognitio cui subiectitur Chronologia, deinde Chronologia
 Geographia⁷ vtilis et particularis, deniq⁸ Nautica⁹ Geographia
 fidei fines tandem imponit, hinc, omnibus¹⁰ Nautica.

Gnomonica seu Horologographia, q¹ Astrono-
 mica Geometria et Perspectiva. dependet, atq²
 hac ratione constat tres Mathematicae prin-
 cipales esse partes, nimiru³ Arithmetica cui
 subalteratur Musica, 2^a Geometria cui
 subalteratur Architectonica, Optica Statica.
 3^a Cosmographia cui subalteratur ratio
 Temporum cognoscenda, sive p^{er} modu^m astrono-
 micu^m, sive p^{er} caelestiu^m motu^m designationes,
 sive p^{er} modu^m civile^m, et politicu^m, velut in ca-
 lendario et Chronologia demu^m Gnomonica.

Porro ut ad Geometria^m redeamus, defi-
 niri potest illa scientia qua versatur in cognitio-
 ne Magnitudinu^m, figuraru^m, et extremorum
 quibus haec continent, hoc est quantitate^m oiu^m
 et eoru^m qua circa ipsas operantur explora-
 ta cognitio, qua geometria^m simplex est explicem^{us}
 etiam sollicitur fidei^m et officiu^m, qua n^{on} est
 Speculativa falsiones et Proprietates ma-
 gni tudinu^m indagat, et demonstrat, qua vero
 Practica est eandem magnitudinu^m men-
 suras investigat arte, et Instrumento.
 Sui^m officiu^m peragit p^{er} propositiones pri-

marias et secundarias: Summaria sunt uel pro-
 blema, uel Theoremata. Problema Geometricum est propositio quae docet aliquid
 facere, et construere, cuius oppositum est fieri
 et, itemq; demonstrat, quemadmodum Euclides
 in 1^a prop. 1. 1. sup. datam lineam rectam
 construere triangulum aequilaterum docet
 Theorema, et simul demonstrat. Theorema est propositio,
 quae proprietatem aliquam unius, uel plurius
 quantitatuum perscrutatur et demonstrat
 uidelicet de triangulo hinc tres angulos duo-
 bus rectis aequales. Differunt inter se 1° quod
 problema doceat et habeat aliquid facere.
 Theorema uero de re iam facta aliquid
 consideret et demonstrat. 2° quod illud semper
 concludatur his uerbis, quod faciendum, uel
 construendum erat, hoc autem quod erat, ostendendum
 uel probandum. 3° quod uidelicet in
 exemplis datis sup. lineam rectam non solum aequi-
 laterum triangulum, sed et scalenum uel isosceles
 construere possit nullus uero rectilineus
 uel triangulum simpliciter dari quod non
 constat tribus angulis, duobus rectis aequa-
 libus, unde propositio illa ad rectitudinem
 praeteritum problema denominatur, in qua
 utraq; contradictionis pars ostenditur, haec
 uero theorema. secundario sunt uel prima-
 riae annexae uel ad eas conuoluae, suntque
 uel lemmata, uel prismata et corollaria.
 Lemmata ad ostensionem alicuius principalis

Lemmata

propositionis asseritur et demonstratio fiat
 expeditior et brevior. Prisma seu Corollarium Prisma
 et principali sequitur, et quasi Appendix, et
 Vocabularium derivatur, utantur praeterea in
 designandis et demonstrandis figuris, literis
 terminis figurarum oppositis quibus haec inter
 se distinguantur, et in ostensione alicuius an-
 guli ex tribus mediae semper litera ipsius anguli
 designat, in quadrangulis a. figuris bene
 quilibet opposita litera figuram explicat.

Hicce sic pro fundamento praesuppositis non
 est ex oibus supra dictis Auctoribus, qui
 Geometriae speculativae profecerunt paucas
 fm et ad institutum novum nriar exerpere
 propositiones, easq; inter se cohaerentes, ita
 ut per se quisq; suomet Marte istis praesup-
 positis velut principijs eodem evolue-
 re, et facile illicite possit; praemittenda igitur
 sunt quaedam problemata, deinde Theoremata,
 3. doctrinae sinuum Tangentium et secantium
 breviter tradenda.

Definitiones

Punctum est cuius pars nulla entitas. 3a
 multo minor eternis videlicet indivisibilitate,
 et insensibilitate ut pote nec sub visu nec sub
 tactu cadens.

Linea est longitudo sine latitudine et pro-
 funditate carent, quae ex deslupione puncti. 2a